

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено структуру та якість кредитного портфеля банків України. Проведено аналіз основних аналітичних показників управління кредитним портфелем окремої банківської установи та в цілому по банківській системі України. Виконано факторний аналіз дохідності та ефективності управління кредитним портфелем банку.

Ключові слова: кредитний портфель, дохідність, ризиковість кредитного портфеля, коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем.

Summary. Investigated the structure and quality of the loan portfolio of banks in Ukraine. Analysis of the basic analytical indicators of credit portfolio management and individual banking institution in the whole banking system of Ukraine. Completed factor analysis of profitability and efficiency of the bank's loan portfolio.

Keywords: portfolio, profitability, riskiness loan portfolio, efficiency ratio of credit portfolio management.

Аннотация. Исследована структура и качество кредитного портфеля банков Украины. Проведен анализ основных аналитических показателей управления кредитным портфелем отдельного банковского учреждения и в целом по банковской системе Украины. Выполнен факторный анализ доходности и эффективности управления кредитным портфелем банка.

Ключевые слова: кредитный портфель, доходность, рискованность кредитного портфеля, коэффициент эффективности управления кредитным портфелем.

Вступ. Кредитні операції будь-якого банку є основним джерелом його доходів і разом з тим найбільшою статтею активів. Від успішного проведення кредитних операцій залежить прибутковість як окремої банківської установи, так і банківської системи в цілому. До того ж, кредитний портфель становить головне джерело ризиків, які впливають на надійність та безпеку банківських установ. Проблема ефективного управління кредитним портфелем банку досліджується багатьма науковцями, серед яких [1, 2, 3, 4] та ін. Однак, незважаючи на значний доробок учених, зміни які відбуваються у банківській системі, зумовлюють необхідність поглибленого аналізу кредитної діяльності банків, якості та ризиковості сформованого ними кредитного портфеля.

Постановка завдання. Виходячи з актуальності проблеми, метою дослідження є проведення аналізу кредитного портфеля банківських установ та формулювання висновків щодо ефективності управління кредитним портфелем банків України. У якості методів дослідження у роботі використовувалися загальноприйняті статистичні методи – для розрахунків та прийняття рішень щодо якості та структури кредитного портфеля банківських установ, динаміки показників ефективного управління ним, що дозволяє здійснити не лише аналіз загального стану кредитного портфеля банків, а й охарактеризувати його з погляду кредитного ризику, дохідності та захисту від можливих втрат.

Результати. Кредитний портфель банківських установ здебільшого становить від третини до половини всіх активів. Станом на 01 січня 2013 року частка наданих кредитів в структурі загальних активів банків України становила 64,3% [5]. Частка довгострокових кредитів зменшується, що є негативним явищем, оскільки свідчить про погіршення довіри до позичальників з боку банківських установ. Неабиякий вплив на діяльність банків спричинили кризові явища, що позначилося в першу чергу на підвищенні обсягів простроченої заборгованості за кредитами, зафіксувавши найбільше значення за підсумками 2010 року на

рівні близько 85 млрд. грн. Наразі частка простроченої заборгованості зменшується, але все ж таки є досить значною аби стверджувати про достатній рівень якості кредитного портфеля банків України (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України (млн. грн)

Назва показника	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013
Активи банків	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192
Загальні активи (не скориговані на резерви)	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892
Кредити надані	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327
Довгострокові кредити	507 715	441 778	420 061	426 430	394 246
Частка довгострокових кредитів, %	64,09	59,11	55,64	51,67	48,35
Прострочена заборгованість за кредитами	18 015	69 935	84 851	79 292	72 520
Резерви під активні операції банків	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319

Наступним, проаналізуємо коефіцієнт використання потужностей для всієї банківської системи України та в розрізі окремих груп банків за обсягами активів. Він показує, наскільки банк використовує наявні в його розпорядженні фінансові ресурси для операцій кредитування. Рекомендованими значеннями показника визначають діапазон від 0,65 до 0,70. Значення показника наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Коефіцієнт використання потужностей банків України

	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4	В цілому по системі
01.01.2012	0,68	0,59	0,59	0,56	0,65
01.01.2011	0,66	0,61	0,57	0,55	0,63

Як бачимо, рекомендовані значення підтримуються на відносно прийнятному рівні лише серед банків першої групи, в першу чергу за рахунок значної питомої ваги активів у загальному обсязі активів банківської системи.

Коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень – характеризує якість кредитного портфелю банку, а також необхідний середній розмір резервів на кожну одиницю виданих кредитів. Позитивною динамікою є зниження показника. Значення коефіцієнта наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень банків України

	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4	В цілому по системі
01.01.2012	18,3%	22,2%	20,1%	11,3%	18,6%
01.01.2011	18,9%	21,0%	10,1%	12,8%	18,2%

Зменшення значень коефіцієнта спостерігалось серед банків 2-ї та 3-ї груп. Серед банків 1-ї групи та 4-ї груп коефіцієнт зріс на 0,6 п.п. (до 18,9%) та 1,5 п.п. (до 12,8%). Тож, можна стверджувати, що кредитний портфель 3-ї групи є найбільш якісним, а кредитний портфель банків 4-ї групи – найменш якісним.

Існуюча система показників управління кредитним портфелем дозволяє здійснити не лише аналіз загального стану кредитного портфеля банків, а й охарактеризувати його з погляду кредитного ризику, дохідності та захисту від можливих втрат. Таким чином, використовуючи окремі показники, проаналізуємо ефективність управління кредитним портфелем банків України. Розраховані дані наведені в табл. 4.

Таблиця 4

Аналіз динаміки аналітичних показників кредитного портфеля банків України

Показники	Базовий період (коефіцієнт) 01.01.2012р.	Звітний період (коефіцієнт) 01.01.2013р.	Темп зростання, %	Абсолютний розмір відхилення		
				усього	у тому числі за рахунок динаміки	
					чисель- ника	знамен- ника
1. Стан кредитного портфеля банків України						
Обсяг кредитного портфеля, тис. грн.	825320	815327	98,7892	-9993	-	-
Питома вага кредитного портфеля в активах банків	0,7828	0,7233	92,3991	-0,0595	-0,0089	-0,0506
2. Характеристика кредитного портфеля банків з погляду кредитного ризику						
Співвідношення власного капіталу та кредитного портфеля	0,1884	0,2077	110,2312	0,0193	0,0170	0,0023
Частка своєчасно несплачених кредитів в обсязі кредитного портфеля банків	0,0961	0,0889	92,5804	-0,0071	-0,0083	0,0012
3. Оцінка кредитного портфеля банків з погляду захисту від можливих втрат						
Коефіцієнт забезпеченості втрат за рахунок сформованих резервів на покриття збитків	0,1913	0,1733	90,5920	-0,0180	-0,0203	0,0023

Отже, за звітний рік сума наданих кредитів по банківській системі України мала тенденцію до зниження. В свою чергу, зріс обсяг власного капіталу, що призвело до збільшення співвідношення капіталу та кредитних вкладень на 1,93%, що сприяє повнішому забезпеченню останніх. Позитивним є також зниження частки несплачених кредитів, головним чином за рахунок зменшення обсягів наявної простроченої заборгованості. Хоча, з погляду захисту від можливих втрат, обсяги сформованих резервів скоротилися, що свідчить про погіршення забезпеченості, а отже й якості кредитного портфеля банків України.

Наступним проаналізуємо динаміку визначених показників для окремо взятого банку (ПАТ «УКРСОЦБАНК») для порівняння отриманих даних з загальносистемними. Розраховані дані наведені в табл. 5.

Таблиця 5

*Аналіз динаміки аналітичних показників кредитного портфеля
ПАТ «УКРСОЦБАНК»*

Показники	Базовий період (коефіцієнт) 01.01.2012р.	Звітний період (коефіцієнт) 01.01.2013р.	Темп зростання, %	Абсолютний розмір відхилення		
				усього	у т. ч. за рахунок динаміки	
					чисель- ника	знамен- ника
1. Стан кредитного портфеля						
Обсяг кредитного портфеля	29 065	23 689	81,5035	-5376	-	-
Питома вага кредитного портфеля в активах банку	0,7229	0,6101	84,3938	-0,1128	-0,1384	0,0256
2. Характеристика кредитного портфеля банку з погляду кредитного ризику						
Співвідношення власного капіталу та кредитного портфеля	0,2274	0,3232	142,1714	0,0959	0,0443	0,0516
Частка своєчасно несплачених кредитів в обсязі кредитного портфеля банку	0,0620	0,0747	120,3804	0,0126	-0,0014	0,0141
3. Оцінка кредитного портфеля банку з погляду захисту від можливих втрат						
Коефіцієнт забезпеченості втрат за рахунок резервів на покриття збитків	0,2816	0,3548	125,9915	0,0732	0,0093	0,0639

Як бачимо, ситуація є ідентичною. Обсяг наданих кредитів за звітний період зменшився на 5 376 тис. грн. або 18,5%, що вплинуло на скорочення їх частки в загальних активах банку на 11,28%. Позитивним є зростання обсягу власного капіталу банку, так само як і сформованих резервів, з одночасним скороченням обсягів простроченої заборгованості, що безперечно свідчить про підвищення якості кредитного портфеля банківської установи.

Таким чином, особливої уваги набуває аналіз ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «УКРСОЦБАНК». Отже, використовуючи офіційні дані діяльності банку, зробимо розрахунок загального коефіцієнту ефективності управління кредитним портфелем банківської установи (табл. 6) [6].

Таблиця 6

Аналіз ефективності управління кредитним портфелем
ПАТ «УКРСОЦБАНК»

№	Показник	01.01.2011р.	01.01.2012р.	Відхилення
1	Доходи від кредитних операцій, тис. грн.	5 152 142	4 518 632	-633 510
2	Надані кредити, тис. грн.	30 896 625	29 065 065	-1 831 560
3	Дохідність портфеля d , %	16,675	15,547	-1,129
4	Безризикова ставка r_0 , %	7,75	7,75	0,00
5	Перевищення доходності кредитного портфеля над безризиковою ставкою α , %	8,925	7,797	-1,129
6	Сума резерву під заборгованість за кредитами R , тис. грн.	6577210	8186409	1 609 199
7	Показник ризику кредитного портфеля банку IR , %	21,288	28,166	6,878
8	Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку k	0,419	0,277	-0,142

Як бачимо, станом на останню звітну дату сума доходів за кредитними операціями банку суттєво скоротилася, а саме, на 633 510 тис. грн. До того ж, обсяги наданих кредитів також мали тенденцію до зниження, що в кінцевому підсумку вплинуло на зменшення доходності портфеля на 1,13%. За умови незмінної безризикової ставки, така ситуація позначилася на обсязі перевищення доходності кредитного портфеля над безризиковою ставкою. В свою чергу, збільшення суми резерву під заборгованість за кредитами з одночасним скороченням останніх стали ключовими факторами, які призвели до підвищення показника ризику кредитного портфеля банку. Таким чином, негативна дія основних показників ефективності управління кредитним портфелем банку, тобто зниження частки перевищення доходності над безризиковою ставкою (питома вага впливу – 28,13%) та підвищення показника ризику кредитного портфеля банку (питома вага впливу – 71,87%), спричинили загальне зниження коефіцієнта на 0,142 (табл. 7).

Таблиця 7

Фактори впливу на коефіцієнт ефективності управління
кредитним портфелем банку

Фактор	Величина впливу	Питома вага впливу
Перевищення доходності кредитного портфеля над безризиковою ставкою α	-0,040	$((-0,04): (-0,142)) * 100\% = 28,132\%$
Показник ризику кредитного портфеля банку, IR	-0,102	$((-0,102): (-0,142)) * 100\% = 71,868\%$
Разом	-0,142	100%

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що діяльність банківських установ на ринку банківських послуг не є однаково успішною. Значна кількість банків ще не оговталася від нещодавніх кризових явищ, їх кредитна політика ще й досі є стриманою, обсяги сформованих кредитних портфелів скорочуються, що, в свою чергу, призводить до зниження доходності кредитних операцій банків, обсяги простроченої заборгованості

залишаються досить високими, а значна частка вільних ресурсів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків. Тож, приділення достатньої уваги підвищенню якості та ефективності управління кредитним портфелем залишається пріоритетним питанням для забезпечення стабільного та успішного функціонування як окремих банків, так і всієї банківської системи України.

Література

1. Васюренко О.В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту: монографія / О.В. Васюренко, В.Ю. Подчесова. – К.: УБС НБУ, 2010. – 191с.
2. Васюренко О.В. Сучасні концепції управління кредитним ризиком банку / О.В. Васюренко, В.Ю. Подчесова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1(115). – С. 170-177.
3. Рогожнікова Н.В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України / Н.В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2012. – №1(5). – С.30-34.
4. Сидоренко В.А. Кредитна діяльність вітчизняних банків у сучасних умовах / В.А. Сидоренко // Науковий вісник НЛТУ. – 2012. – №22.10 – С.246-251.
5. <http://www.bank.gov.ua> – офіційний сайт НБУ
6. <http://www.unicredit.com.ua> – офіційний сайт ПАТ «УКРСОЦБАНК»